

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΝΩΛΙΚΑΚΗΣ

Στα φώτα

Η ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟ ΘΡΥΛΙΚΟ ACTORS STUDIO
ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΖΩΗΣ

ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΜΕ ΤΗ ΝΑΤΑΣΑ ΜΠΑΣΤΕΑ

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

Στους γονείς μου,
τον αδελφό μου,
τους μέντορές μου,
τους μαθητές μου.
Α.Μ.

Πρόλογος

Ο Λι Στράσπεργκ, ο σκηνοθέτης και μεγάλος δάσκαλος που έγινε ο εμβληματικός διευθυντής του Actors Studio, ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1950, τόνιζε πως από όλες τις τέχνες μόνο στο θέατρο και στην υποκριτική, η πραγματικότητα δημιουργείται με το ίδιο υλικό όπως αυτό που ζούμε. Το ίδιο σώμα, τα ίδια αισθήματα, το ίδιο στόμα, ο ίδιος χτύπος της καρδιάς, το ίδιο αίμα που τρέχει στις φλέβες – ό,τι υπάρχει και στη ζωή. Μόνο που είναι επιλεγμένο, σκηνοθετημένο.

Το πείραμα του Actors Studio, που ιδρύθηκε στη Νέα Υόρκη το 1947 από τους Ηλία Καζάν, Σέριλ Κρόφορντ και Ρόμπερτ Λιούις, έμελλε να αλλάξει τον κόσμο του θεάτρου, του κινηματογράφου και της υποκριτικής – να τα απαλλάξει από την ψευτιά και την υπερβολή. Θεμελιώδης αρχή: η ειλικρίνεια και η αλήθεια των συναισθημάτων πάνω στη σκηνή.

Η μέθοδος δουλειάς που ακολουθεί το Actors Studio στηρίζεται αφενός στις αρχές και τη δουλειά των μεγάλων Ρώσων ηθοποιών και σκηνοθετών

Κονσταντίν Στανισλάφσκι και Εβγένιου Βαχτάνγκοφ, στο Θέατρο Τέχνης της Μόσχας, και αφετέρου στη δουλειά του Λι Στράσπεργκ στο περίφημο Group Theatre, που υπήρξε από το 1931 έως το 1941, η οποία απετέλεσε την πιο σοβαρή μετεξέλιξη της δουλειάς των δυο σπουδαιών Ρώσων δασκάλων του θεάτρου.

Το Actors Studio επί 75 χρόνια παραμένει αφοσιωμένο στην εξέλιξη των καλλιτεχνών του θεάτρου: ηθοποιών, σκηνοθετών και συγγραφέων. Για ένα μεγάλο κομμάτι αυτής της περιόδου –άνω των τεσσάρων δεκαετιών– παρών σε αυτή τη δημιουργική κυψέλη είναι ένας Έλληνας, ο Ανδρέας Μανωλικάκης. Που ζυμώθηκε καλλιτεχνικά με μεγάλους καλλιτέχνες, που κατέγραψε την πορεία του θεάτρου έχοντας πρόσβαση σε πηγές και ανθρώπους που την έπλασαν. Ένας ανήσυχος νους ο οποίος με επιμονή και μελέτη έφθασε να γίνει καθηγητής στον εμβληματικό θεατρικό οργανισμό και πρόεδρος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος. Έφθασε να βρίσκεται στο ίδιο τραπέζι ως Διοικητικό μέλος του Studio δίπλα, μεταξύ άλλων, στον Αλ Πατσίνο, τον Άρθουρ Πεν, που τον θεωρούσε «από τα πιο οξυδερκή μέλη του οργανισμού», τον Χάρβεϊ Καϊτέλ και την Έλεν Μπέρστιν, η οποία είπε πως «κατανοεί τη δουλειά του Στανισλάφσκι και του Βαχτάνγκοφ καλύτερα από κάθε δάσκαλο ή αναλυτή από την εποχή που ο Λι Στράσπεργκ δίδασκε στο Actors Studio».

Από την Αγία Παρασκευή στη Νέα Υόρκη, μέσω Παρισιού, οι αναζητήσεις του Ανδρέα θυμίζουν ε-

κείνες των παλιών προσκυνητών που πήγαιναν από τόπο σε τόπο για να ψάξουν την αλήθεια. Τα θεατρικά τοπία και τα τοπία των λέξεων, που στέκονται δίπλα δίπλα δίνοντας νόημα στην ανθρώπινη περιπέτεια, είναι οι δικοί του τόποι. Τους οποίους υπερασπίζεται με πάθος και προσπαθεί με πραγματική έγνοια να μεταδώσει στους μαθητές του. Όπως έλεγε ο Στράσμπεργκ, με τα ίδια αισθήματα, τον ίδιο χτύπο της καρδιάς, το ίδιο αίμα που τρέχει στις φλέβες – στη σκηνή με ό,τι υπάρχει και στη ζωή.

Παρά τον τίτλο, αυτό το βιβλίο, που είναι η αφήγηση της δικής του περιπέτειας, αποτελεί ένα παιχνίδι στο σκοτάδι και στο φως. Της σκηνής. Και της ζωής.

ΝΑΤΑΣΑ ΜΠΑΣΤΕΑ

Σκηνή πρώτη

– Ασχολείστε εδώ και 45 χρόνια με την υποκριτική και τη σκηνοθεσία. Αν αυτό το βιβλίο ήταν ταινία ή θεατρικό έργο, ποια θα ήταν η πρώτη σκηνή;

Η πρώτη σκηνή θα ήταν την Τετάρτη 10 Ιουνίου του 1987 στο διαμέρισμα όπου έμενα στην Αστόρια της Νέας Υόρκης. Ήταν περίπου στις 10 το βράδυ. Μόλις είχα γυρίσει από τις τελικές εισαγωγικές εξετάσεις του Actors Studio, πολύ στεναχωρημένος και απογοητευμένος διότι πίστευα πως τα είχα πάει χάλια. Ο κανονισμός των εξετάσεων επιβάλλει οι εξεταζόμενοι ηθοποιοί να παρουσιάζουν μια πεντάλεπτη σκηνή υποχρεωτικά με παρτενέρ. Κάθε χρόνο εξετάζονται εκατοντάδες ή και χιλιάδες υποψήφιοι και μόνο ελάχιστοι, 2-8 άτομα περίπου, επιτυγχάνουν και γίνονται Διά Βίου Μέλη του οργανισμού. Πρόκειται για εξαιρετικά δύσκολες εξετάσεις. Ενδεικτικά ο Χάρβεϊ Καϊτέλ είχε δώσει 11 φορές και ο Τζακ Νίκολσον 5.

Σε κάποιο σημείο της σκηνής που έπαιζα, εξαιτίας ενός εκρηκτικού γέλιου του κοινού έχασα τα λόγια

μου. Για να μη γίνει αντιληπτό και για να μη δημιουργηθεί χάσμα συνέχισα αλλά αντί λέξεων είπα «μπλα-μπλα, μπλα-μπλα, μπλα-μπλα, μπλα-μπλα». Τέσσερις φορές. Αμέσως μετά βρήκα τη ροή και συνέχισα κανονικά μέχρι το τέλος. Το κοινό γέλασε ακόμη περισσότερο διότι, όπως το έκανα, φάνηκε σαν να ήταν γραμμένο έτσι.

Στην επιστροφή προς το σπίτι μέσα στο αυτοκίνητο μου, ένα παλιό Oldsmobile τεραστίων διαστάσεων που το είχα αγοράσει 200 δολάρια, κάπνιζα το ένα τσιγάρο μετά το άλλο και τα είχα βάλει με τον εαυτό μου γι' αυτό που έγινε. Σε όλη τη διαδρομή από το Μανχάταν μέχρι την Αστόρια, με έβριζα. Ήταν η πέμπτη τελική εξέταση που έδινα. Όλα τα προηγούμενα χρόνια δεν με είχαν κάνει Διά Βίου Μέλος, όμως ούτε με απέρριπταν, δηλαδή δεν με έστελναν πίσω στις προκαταρκτικές εξετάσεις. Με διατηρούσαν στην κατηγορία που ήμουν κάνοντάς με πάλι finalist, κάτι που επίσης είναι πολύ δύσκολο και σημαντικό διότι μόνο 5-6 άτομα τον χρόνο γίνονται πάλι finalist. Αυτό το θεωρούσα πολύ σημαντική επιτυχία, διότι μέχρι τις εξετάσεις του επόμενου έτους είχα τη άδεια να παρακολουθώ τα μαθήματα ως θεατής και κάποιες φορές να συμμετέχω ως ηθοποιός σε σκηνές που παρουσίαζαν τα Διά Βίου Μέλη. Τα χρόνια που ήμουν finalist έμαθα πάρα πολλά.

Μέχρι να φτάσω στο σπίτι μου, είχα καπνίσει μισό πακέτο, ήμουν σίγουρος πως αυτή τη φορά είχα αποτύχει και καταριόμουν τον εαυτό μου λέγοντας πως πρέπει η επιτροπή των εξεταστών να με στείλει

πίσω στις προκαταρκτικές εξετάσεις, που σήμαινε ότι δεν θα μπορούσα να παρακολουθώ πια τα μαθήματα. Θυμάμαι πως έλεγα: «Αυτό που σου αξίζει είναι να σε στείλουν πίσω στις προκαταρκτικές και να τα μαζέψεις και να φύγεις από την Αμερική».

Όταν μπήκα στο διαμέρισμα, ήμουν σχεδόν σε κατάθλιψη. Ο συγκάτοικός μου και αδελφικός μου φίλος μέχρι και σήμερα, ο Νίκος Καποράλης, δεν ήταν εκεί. Κάθισα σε μια καρέκλα ράκος. Με είχαν κυριεύσει αισθήματα θυμού, αποτυχίας, απογοήτευσης. Έφερα στο μυαλό μου το σημείο που άρχισα τα «μπλα-μπλα» και είπα: «Αυτό ήταν, η ιστορία με το Actors Studio τελείωσε σήμερα». Εκείνη ακριβώς τη στιγμή χτύπησε το τηλέφωνο.

Απάντησα με φωνή που μόλις έβγαινε. Στη άλλη μεριά της γραμμής ήταν η Μαντλέν Σέργουντ, πολύ καλή ηθοποιός και δασκάλα, Μέλος του Actors Studio, η οποία βρισκόταν στο κοινό που παρακολουθούσε τις τελικές εξετάσεις χωρίς να είναι στην επιτροπή των κριτών. Με πληροφόρησε πως μόλις είχαν τελειώσει οι εξετάσεις και πως η Έλεν Μπέρστιν, η οποία τότε ήταν η Καλλιτεχνική Διευθύντρια του Actors Studio, είπε: «Θα κάνουμε 15 λεπτά διάλειμμα και μετά θα επιστρέψει η επιτροπή για να αποφασίσει ποιοι θα περάσουν. Αυτή τη στιγμή ξέρω μόνο για έναν ο οποίος θα γίνει Μέλος και αυτός είναι ο Ανδρέας». Όλοι οι παρευρισκόμενοι ξέσπασαν σε χειροκροτήματα φωνάζοντας: «Hooray»!

– Περίεργη και απρόσμενη στιγμή, έτσι όπως είχαν έρθει τα πράγματα. Πώς αντιδράσατε;